

Sürelî Yayınlarda Yayın Dili Sorunu

Prof. Dr. Nurettin Demir (Başkent Üniversitesi)

Giriş

Devlet idaresi, edebiyat ve eğitim alanlarında olduğu gibi, Türkçenin bilim dili olarak da günümüzde tarihinin en güçlü dönemini yaşamakta olduğunu; Türkçenin bozulduğu, yozlaştığı, kirlendiği vb. gibi bir yığın yaygın görüşe rağmen söyleyebiliriz. Ancak gittikçe küçülen dünyada diller arasında her zamankinden çok daha yoğun, çok daha karmaşık ilişkiler söz konusudur. Dünyadaki 6000'den fazla dilin çoğu başka dillerin baskın olduğu bölgelerde konuşulmakta ve varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadır. Herhangi bir şekilde bilim üretilen diller ise özellikle İngilizce karşısında kendilerini ispat etme ve ayakta kalma sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bilim dili konusunda, üzerinde ayrıntılı olarak durmayacağımız, asla eşit olmayan şartlar altında süren bir tür haksız rekabet söz konusudur. Bu durumu olumsuz algılamak, İngilizce dışındaki dillerin aleyhine bir gelişme olarak görmek mümkündür. Ancak diğer bilim dillerinin de kendi imkanlarını ister istemez alabildiğine zorlaması sonucunu doğuran bir süreç söz konusu olduğu için, bu rekabeti müspet yönleriyle görmek de mümkündür.

Genel olarak akademik yayınlarda olduğu gibi, sosyal bilimlerde de süreli yayınların nasıl bir dil politikası izleyeceği, yayın faaliyetine girişenlerin çözmesi gereken önemli sorunlardan birisidir. Yayının dil politikası ne olacaktır, hangi dillerdeki yazılara yer verilecektir, imlada nelere dikkat edilecektir, bilimsel üslup olarak yazılardan beklentiler nelerdir, gibi dilin belli alanlarıyla doğrudan ilgili hususlar süreli yayın yetkililerinin yayın faaliyetinin başında karar vermeleri gereken önemli sorunlardır. Kararda süreli yayının amaçları, kimlerin yazılarına yer vereceği, kimlere, nasıl ve hangi maliyetle ulaşmak istediği vb. hususlar önemli bir yer tutar.

Aşağıda Türkiye'de yayınlanan süreli yayınlardan örnekler verilerek, süreli yayınlarda dil sorunu üzerinde durulacaktır. Dile getirilecek görüşler, uzmanlık alanımdaki süreli yayınlar ve yayın kurulu üyesi olarak şu andaki durumunun sorumluluğunu da taşıdığım *bilig*, üniversitelere bağlı sosyal bilimler enstitüleri çatısı altında veya başka kurumlara bağlı olarak yayımlanan dergiler ve son olarak, sayıları sosyal bilimlerde de her geçen gün artan e-dergiler incelenerek elde edilmiştir. Ancak dergilerin hepsini teker teker titiz bir taramaya tabi tutmak yerine, genel eğilimi tespit etmek amacıyla, seçilmiş örneklerden hareket edilmiştir. Bu nedenle yazıda, süreli yayınlardaki dil durumunun tam dökümü değil, belli eğilimlerin tespit edilmeye çalışılması söz konusudur.

Türkçe Bilim Dili Olur mu?

Türkçenin bilim dili olamayacağı veya Türkçeyle bilim yapılamayacağı türünden görüşler dönemin yazılı basınında da izlenebileceği üzere, doksanlı yılların sonunda yüksek öğretimin en üst kademesindeki kişilerce dile getirilmiş, bu görüşler çok şiddetli eleştirilere uğradığı gibi bazı akademik çevrelerde taraftar da bulmuştu. Bu temelsiz görüşün ileri sürülmesinde, özellikle Türkçede bazı terimlerin karşılığı olmadığı, terimlere karşılık bulmanın güçlüğü gibi tezler önemli bir rol oynamıştır. Tamamıyla önyargıdan ibaret olan,

dilbilimin “her dilin, konuşurlarının sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap verebilecek zenginlikte olduğu” şeklindeki temel bulgularından biriyle taban tabana çelişen bu görüşler tartışılmaya bile değmez. Basit veya ilkel bir dil yoktur. İlkel dillerin olabileceği ve bunları keşfetmenin an meselesi olduğu türü görüşler, 19. yüzyılda bile taraftar bulmuş, ama yapılan bütün çalışmalar her dilin son derece karmaşık bir sistem olduğunu ortaya çıkarmıştır (ayrıntılar için bk. Crystal 1995: 6-7). Ama bütün bunlar bir tarafa, hiç bir dilin kendisinin bilim dili olmaya, bilim üretmeye ihtiyacı da yoktur. Ancak her dil, konuşurlarının ürettiği her tür bilgiyi aynı dili konuşan diğer kişilerin de anlayabileceği biçimde sunabilmek için gerekli araçlara sahiptir. Çok tartışılan terimler konusunda da bu geçerlidir. Her dilin, mevcut kelimeleri terimleştirme, türetme, kısaltma gibi terim yapma mekanizmaları vardır (Türkçe için bk. Zülfikar 1991). Terimler meslek dillerine has araçlardır. Gerekteğinde başka dillerden de ödünçlenebilirler. Hangi yolla ortaya çıkmış olurlarsa olsunlar, uzmanlığın göstergelerinden birisi de alan terminolojisine hakimiyettir. Terimlerde önemli olan terimin nereden geldiği, nasıl türetildiği değil terimle gösterilen durum arasındaki örtüşme, terimin kullanılabilir olup olmamasıdır. Bütün diller gibi, Türkçede de gerektiğinde yerli dil malzemesiyle yeni terim üretilebileceği gibi, başka dillerden terim almak da mümkündür. Dil tarihi bunun örnekleriyle doludur. Bu gerçek, dillerde eksiklik veya fazlalık anlamına gelmez.

Türkçe ile bilim yapılamayacağı görüşü, ayrıca, hazır terim, kelime ve üslup üretimini dilin kendisinden beklediği için de tutarsızdır. Çünkü diğer diller gibi Türkçenin de kendisi, özü itibarıyla ne bir terime, ne bir kelimeye, ne de başka bir şeye ihtiyaç duymaktadır. Bir dille bilim üretmek ve üretilenleri aynı dili konuşan, anlayan insanlarla paylaşmak tamamıyla dili konuşanların sorunudur. Konu Türkçe olduğuna göre Türkçe terim üretmek Türkçenin değil, Türkçe konuşurlarının işidir. Daha iyi bilim yapıldığı düşünülen dillerde hazır bulunduğu sanılan terimler eskiden beri var olan dil öğeleri olmayıp, dil tarihinin belli bir döneminde o konuyla ilgilenen bir bilim adamının düşündüğü/bulduğu/keşfettiği şeyi adlandırmasıyla ortaya çıkmışlardır. Terimlerin bir kısmının ne zaman kullanılmaya başlandığını kesin olarak belgelemek mümkündür. Örnek olarak dil incelemelerinde en önemli iki akım olan yapısalcılık ve üretici dilbilimle ilgili terminolojinin büyük bir bölümü geçen yüzyılda ortaya konulmuştur. Psikolinguistik, sosyolinguistikle ilgili terimler ise geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren geliştirilmiştir. Kısaca başka dillerde, herkesin kullanımına hazır vaziyette beklediği düşünülen terimler de dil tarihinin bir döneminde o konuyla ilgilenen ve ad verme ihtiyacı hisseden birisinin gayreti sonucu hayat bulmuştur. Kendi uzmanlık alanımda belli konuların nasıl adlandırılacağı, zaman zaman konunun kendisinden fazla tartışılmış, takım tutar gibi taraf tutulduğu dönemler olmuştur. Yazıların kullanılan kelime veya terime göre değerlendirildiği dönemlerin izleri Türkolojide hala hissedilir durumdadır.

Hangi Dil?

Türkiye’de sosyal bilimlerde süreli yayınların dili ne olmalıdır sorusuna “ancak” çekincesini saklı tutmak kaydıyla verilebilecek tek cevap vardır: Türkçe. Bir ülkenin akademik ortamlarında, o ülkenin sağladığı/sağlayamadığı imkanlarla bir konuyu inceleyip, her şeyden önce o ülke insanlarının anlayacağı bir dille okuyucuya sunmanın söz konusu olduğu bir durumda, ülke dilinin 70 milyondan fazla konuşuru varsa, yazıda hangi dilin kullanılacağını tartışmak abesle iştigaldir. Ancak dünyanın değişik ülkelerinde araştırmacılar benzer konular üzerinde çalışmaktadırlar. Bu nedenle, Türkiye’deki bilim dalları başka

ülkelerde üretilen bilgilerden nasıl besleniyorsa Türkiye’de üretilen bilgiler veya derlenen malzemeler de başka ülkelerdeki araştırmalar için vazgeçilmez olabilir. Hele hele teorik çalışmalar için farklı malzemelere başvurmak, teorinin geçerliliğini sınamak için kaçınılmazdır. İyi de bu durumda hangi dil kullanılmalıdır? Bir tür bilim Esperantosunu, yani dünyada bütün bilim adamlarının bilimsel çalışmalarının sonuçlarını yazabilecekleri uluslararası, diller üstü bir meslek dili, tek kelimeyle muhteşem olurdu. O zaman alanlarında verimli çalışmalar yapabilecek araştırmacılar, meslek hayatlarının önemli bir bölümünü, farklı dilleri öğrenmeye çalışmakla geçirmez, alanlarıyla ilgili dünyanın herhangi bir yerinde yazılmış bir çalışmayı kolayca okur, kendi araştırmalarını da o dille meslektaşlarının takdirlerine sunarlardı. Ama farklı dillerde yazmanın çok çeşitli nedenleri olduğundan herkesin üzerinde anlaşacağı bir bilim dili olacağını beklemek ütopya ibarettir. Ancak tarihin belli dönemlerinde bazı diller o günün bilim dili olarak öne çıkmışlardır: Sanskrit, Yunanca, Latince, Arapça, Fransızca, Almanca, Rusça ve günümüzde İngilizce gibi.

Sosyal bilimler alanındaki Türkiye kaynaklı süreli yayınlarda yayımlanan yazıların günümüzde hangi dilde olduğuna bakacak olursak Türkiye Türkçesinin tartışmasız hakim dil olduğunu görürüz. Türkçenin yanında, batı dillerinden Almanca, Fransızca ve İngilizce diğerlerine göre daha yaygındır. Alışılmış bir uygulama olmamakla birlikte, bazı alanlarda Rusça yanında, Azeri Türkçesi başta olmak üzere Türk lehçelerinde yazılmış makalelere de prensip olarak onay verildiğini görmekteyiz. Örnek olarak *TDAY-Belleten* 1987’de 1, 1988’de 8, 1998’de ise 21 yazının Azeri Türkçesiyle, 1989’de ise 1 yazının Özbekçe yayımlandığını görmekteyiz.

Bu çalışma çerçevesinde taranan dergilerdeki yazıların durumuna bakacak olursak, mesela *bilig*’in (www.yesevi.edu.tr/bilig) 20.-32. sayıları arasında yer alan toplam 117 yazıdan, 29., 31. ve 32. sayılarda birer tane olmak üzere, sadece 3’ü İngilizce, 22. sayıda yer alan yazılardan biri ise Azeri Türkçesiyle yazılmıştır. İngilizce yazıların ikisi Türk yazarların, biri ise Kazak bilim adamlarının kaleminden çıkmıştır. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*’nin (<http://www.sbd.anadolu.edu.tr>) 1. sayısında 8 Türkçe, 2 Almanca yazı yer almıştır. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* IV/1 (2001) içindeki 19 yazının, 3’ü İngilizce, geri kalanı Türkçe; *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6/2 (2004) içinde yer alan 13 yazının tamamı Türkçe; *HÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*’nin 21. (2004) sayısında bulunan 17 yazının 4’ü İngilizce geri kalanı Türkçe; *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*’nin (<http://www.ogu.edu.tr/~sosbilim/>) 3/1, 3/2, 4/1, 4/2 sayılarındaki 25 yazının tamamı Türkçedir.

Vakıf üniversitelerince yayımlanan dergilerde yabancı dilli, daha doğrusu İngilizce yazılara, diğerlerine göre daha yüksek oranda rastlanabilmektedir. *civilacademy* (Fatih Üniversitesi) adlı derginin 2004 yılına ait 2/1 2/2, 2/3. sayılarındaki yazılar ve dil dağılımı sırasıyla şöyledir: Türkçe 5, İngilizce 7; Türkçe 5, İngilizce 6; Türkçe 6, İngilizce 6. Bu dergide gerek Türkçe yazıların gerekse İngilizce yazıların yazarları Türktür. Aynı üniversite bünyesindeki *Yönetişim, Siyaset ve Sosyal Bilimler Dergisi*’nin 1. sayısında (2002) tamamı Türkçe olan 10 yazı yer alırken, 3. sayıda 5’i İngilizce, 11’i Türkçe olmak üzere 16 yazı bulunmaktadır. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*’nin 5/1. sayısında (2004) yer alan 11 yazının 4’ü İngilizcedir.

Sadece *e-dergi* olarak yayımlanan veya *e-dergi* olarak ulaşılabilen dergilerde de Türkçe ve İngilizcenin ağırlığı olduğu görülmektedir. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*’nin <http://sosyalbilimler.cu.edu.tr/dergi.asp> adresinden ulaşılabilen on

sayısında (1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 13/1, 13/2) yer alan toplam 140 yazıdan 108'i Türkçe, 3'ü Fransızca, 29'u ise İngilizcedir. Bu derginin 2. cildi hariç her sayısında yabancı dilde yazı yer almaktadır. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*'nin (http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/dergi_ana_sayfa.htm) 10-16. sayılarında yayımlanan toplam 116 yazının 110'u, Türkçe 11. ve 12. sayılarda ikişer, 13. ve 16. sayılarda birer olmak üzere 6'sı İngilizcedir. Yabancı dildeki yazıların da yazarları Türktür. Hukuk, Ekonomi, Eğitim Bilimleri, Sosyoloji, Filoloji, Psikoloji, Teoloji, İşletme, Felsefe, Edebiyat, İletişim Bilimleri, Tarih, Antropoloji, Coğrafya, Arkeoloji, Güzel Sanatlar, Siyasal Bilimler, Alan Eğitimi konularında yazılara yer veren hakemli *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (www.e-sosder.com) 2005 yılı itibarıyla 11 sayıya ulaşmıştır. Bu dergide yayımlanan toplam 102 yazının 98'i Türkçe, 2'si Fransızca, 2'si İngilizcedir. Sakarya Üniversitesi, İİBF yayını olan *Bilgi*'de, (<http://www.bilgi.8k.com/home.html>), örneğin 1999 tarihli, 1/1'de 10 yazının tamamı Türkçe, 2000 tarihli 2/3'de ise 11 yazının 10'u Türkçe, 1'i İngilizcedir. Yabancı dillerdeki yazıların tamamı Türklere aittir. Kasım 2004'ten beri yayımlanmakta olup 2 sayı çıkmış olan *Modern Türklük Araştırmaları* (<http://mtad.humanity.ankara.edu.tr>) dergisinin ilk sayısında 9 makale, 4 tanıtma, 3 haber; 2. sayısında 7 makale, 3 tanıtma vardır. Bu yazılardan sadece 1. ciltteki bir tanıtma yazısı İngilizce, geri kalanlar Türkçedir. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'nin (www.trakya.edu.tr/Enstituler/SosyalBilimler/Dergi/) mevcut üç cildinde yer alan toplam 53 yazının 1'i Almanca, 3'ü İngilizce, diğerleri Türkçedir.

Görüldüğü gibi hakim dil Türkçe yanında İngilizce günümüzde diğer batı dillerine göre giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak İngilizcenin bilim dili olarak artan önemi özünde diğer dillerden daha üstün veya insan doğasına daha uygun olmasından değil, İngilizce konuşan ülkelerin sahip olduğu bilimsel, ekonomik, teknolojik, askeri güç gibi dil dışı etkenlerden kaynaklanmaktadır. Daha önce başka bilim dillerinin yok oluş sürecinde tanık olunduğu gibi, zaman içinde daha dinamik bir dilin, ki bu İngilizceden türemiş de olabilir, İngilizcenin yerini alması mümkündür. Kullanım alanı aşırı genişleyen dillerin, yerlerini başka dillere bıraktığına yeterince örnek vardır. Örnek olarak Fransızcanın geçen yüzyılın ilk yarısıyla karşılaştırılınca önemini yitirdiğini söyleyebiliriz. Bilim dili olarak Almancanın da azalan önemini vurgulayan ciddi çalışmalar vardır (Ammon 1998). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yıllığı, Türkiye'deki süreli yayınlarda batı dillerinin kullanımındaki değişen oranların izlenebileceği ilginç bir örnektir. Başlığı bile Fransızca *Annales de Faculté de Droit d'Istanbul* olan derginin, 2004, 36. cilt, 53. sayısında (Volume 36, No 53, (2004)) 17 İngilizce, 10 Almanca, 4 de Fransızca olmak üzere 31 yazı yer almaktadır. İngilizce yazılarda diğer batı dillerindekine göre daha fazla artış olması bir tarafa, bazı dergilerimizin, aşağıda göreceğimiz gibi, batı dillerinden sadece İngilizceye izin veren sınırlamaları da değişimin bir başka dikkat çekici göstergesidir.

Süreli Yayınların Yayın Dili İlkeleri

Süreli yayınlarda hangi dilde yazılara yer verileceği konusunda açık ifadelerin yer alması daha çok son yılların bir uygulaması gibi görünmektedir. Bakma imkanı bulduğum eski tarihli dergilerde, örnek olarak *TDAY-Belleten*, İstanbul Üniversitesi *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Türk Kültürü Araştırmaları*, *Türkiyat Mecmuası*, Ankara Üniversitesi *Türkooloji* dergisinin eski sayılarında dil tercihiyle ilgili açık ifadeler yer almaz, ama az sayıda da olsa Almanca, Fransızca ve İngilizce yazılara eskiden beri yer verilir. Örnek olarak *TDAY-Belleten*'in 1996 yılı hariç, 1953-2001 yılları arasında çıkmış olan 43 cildindeki 626 makaleden 578'i Türkçe,

20'si Almanca, 5'i Fransızca, 23'ü ise İngilizcedir. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*'nin, 1952 tarihli X/3-4. sayısındaki 7 yazının 1'i İngilizce, 1'i Fransızca, 1953 tarihli XI/I sayısındaki 9 yazının 3'ü İngilizce, biri Almancadır. Yabancı dildeki yazılar da Türk bilim adamlarının kaleminden çıkmıştır. Yine AÜ, DTCF bünyesinde yer alan *Türkoloji* dergisinin 1979 tarihli sayısında 1 yazı Almanca, 2001 tarihli XIV. sayısındaki bir yazı ise İngilizcedir. *Türkiyat Mecmuası*'nın XVII. sayısında Almanca bir tanıtma yazısı yayımlanmıştır. Sertkaya 1973'teki listeye göre, *İÜEF, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*'nin I-XX ciltleri arasında yer alan toplam 127 makalenin 1'i İngilizcedir. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi *Araştırma Dergisi*'nin 1985 tarihli nüshasında yer alan 23 yazıdan 1'i İngilizcedir.

Görece daha yeni tarihli süreli yayımlar içinde de yayın ilkeleri veya yayın ilkelerinde yayın diliyle ilgili bir bilgi vermeyenler vardır. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (<http://www.sbd.anadolu.edu.tr>), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (<http://fenedebiyat.atauni.edu.tr/Sbdergi.htm>), *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *civilacademy* (Fatih Üniversitesi), *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler* gibi. Ama yeni süreli yayınların yayın ilkelerinde hangi dilde yazıların yayımlanacağına açıkça belirtilmesi daha alışılmış bir durumdur. Hatta ilk sayılarında yayın diline dair bir açıklama vermeyen *İlmi Araştırmalar*, *Türkoloji*, *Türkbilig*, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* gibi dergilerin ilerleyen sayılarında yayın dili ilkeleri benimsediklerini görmekteyiz.

Dil tercihinin açıkça belirtildiği dergilerde farklı eğilimler göze çarpmaktadır. Bu yazı çerçevesinde değerlendirmeye alınan dergilerin yayın ilkelerinde, dergide Türkçe yazı yayımlanmayacağına dair bir kayıt söz konusu değildir. *Felsefe Tartışmaları* (Boğaziçi Üniversitesi), *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, *Türklük Bilimi Araştırmaları* örneklerinde olduğu gibi sadece Türkçe yazıları yayımlayanlara rastlanmaktadır.

Bir grup dergide ise asıl yayın dili Türkçe olmakla birlikte, yabancı dillerdeki yazılara da yer verileceği kaydedilmektedir. Hangi yabancı dillerde yazıların yayımlanacağı hususunda dergilerin farklı yaklaşımları olabilmektedir. Bazı dergilerde yabancı dilde veya “başka dilde” de yazılara yer verilebileceği belirtilmekle yetinilmektedir: Örnek: *Bilimname*, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/>), *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *Millî Folklor*, *Öneri* (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* gibi.

Yabancı dillerden Almanca, İngilizce ve Fransızca yazılara yer verileceğini açıkça ifade edenler de görülmektedir; *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi* (<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/>), *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* gibi. Bunun yanında bazı dergiler ise batı dillerine de sınırlama getirmektedir: Örnek olarak *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*'nde İngilizce/Almanca yazıların yayımlanacağı ifade edilmektedir. Yabancı dillerden sadece İngilizce yazılara yer vereceğini belirtenlerin sayısı artmaktadır: *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, *Bilgi* (<http://www.bilgi.8k.com/home.html>), *Sakarya Üniversitesi İİBF*), *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/>), *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyoloji Tartışmaları*, (<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/>), *Dilbilim ve Uygulamaları*, *Eğitimde Kuram ve*

Uygulama (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Dergisi), *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, *Ege Coğrafya Dergisi* gibi.

Yayın dili konusunda bazı süreli yayınlarda, kimlerin hangi yabancı dildeki yazılarına ne oranda yer verileceğine dair de ilgi çekici sınırlamalara rastlanmaktadır. Örnek olarak *bilig* 2004/31'in yayın ilkelerinde dille ilgili şu ifadeler yer alır: “Bilig’in yazım dili Türkiye Türkçesi’dir. Ancak her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde İngilizce ve diğer Türk lehçeleri ile yazılara da yer verilebilir. Türk lehçelerinde hazırlanmış yazılar, gerektiği takdirde Yayın Kurulu’nun kararı ile Türkiye Türkçesi’ne aktarıldıktan sonra yayımlanır.” Yine yayın hayatının başında dil, edebiyat ve tarih yazıları yayımlarken daha sonra dil ve edebiyat yazılarına ağırlık veren *İlmi Araştırmalar*’ın ilk sayılarında dille ilgili bir açıklama yer almazken, 17. sayısından itibaren “yayın esasları” verilmeye başlanmış ve 19. sayıda “Dergide /.../ Türkiye Türkçesiyle yazılmış yazılara yer verilir” denildikten sonra “Yabancı uyruklu meslektaşlarımızın İngilizce yazdıkları yazılar da Yayın Kurulunun uygun görmesi halinde yayımlanır” denilmiştir. Dilbilimsel Türkoloji için hala önemli bir dil olan Almanca’nın dışarıda tutulması ve “yabancı uyruklu meslektaşlarımız” sınırlaması dikkat çekicidir. Benzer şekilde *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* Türkçe dışındaki yazılara “ana dili Türkçe olmayan araştırmacılar”ca yazılması ve “İngilizce olmak ve her sayıda bir makaleyi geçmemek şartıyla” izin vermektedir. Dil, Edebiyat ve Halkbilimi yazılarına yer veren *Türkbilig*’in 4. sayısındaki “Yayın ilkelerine uygun olmak koşuluyla makaleler, İngilizce, Almanca, Fransızca veya Rusça da yazılabilir” ifadesi 5. sayıda değiştirilmiş ve derginin yayın diliyle ilgili sınırlamalar daha da belirginleştirilmiştir: “Derginin yayın dili Türkçe’dir. Yayın ilkelerine uygun olmak koşuluyla yabancı bilim adamlarının yazıları, İngilizce, Almanca, Fransızca veya Rusça yazılmış olabilir. /.../ Yabancı dilde yazılmış yazılara derginin hacmine göre %30 civarında yer verilir.” Burada yabancı dilli yazılara, ancak yabancı bilim adamları tarafından yazılmışlarsa yer verilebileceğine vurgu yapılması dikkat çekicidir. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*’inde de ilginç bir dil tercihi söz konusudur. Derginin asıl yazı dili hakkında bir açıklama yokken, “Dergimizde Türk lehçeleriyle yazılar da yayımlanabilir” ifadelerine yer verilir. İlgi çekici bir başka sınırlama örneğini de *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*’nde buluruz: “Derginin yayın dili Türkçe’dir. Ancak yabancı diller bölümüne mensup yazarlar, kendi alan dillerini kullanabilirler”

Sözü edilen türden sınırlamalar, dergilere yabancı dilli bir yazı akışı söz konusu olmadığından yersiz görüldüğü gibi, günümüzde Türkiye kaynaklı süreli yayınlarda yabancı dilde yazı yazarların çoğunun, aşağıda da görüleceği üzere, Türk bilim adamları olduğu göz önüne getirilince, genel eğilime de ters düşmektedir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, diğer alanlara göre daha yerel sayılabilecek Türk dili, edebiyatı, halk bilimi ve kültürüyle ilgili dergilerde Türkçenin öne çıkarılmasında “Türkçenin bilim dili olmadığı” görüşüne bir tepki olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Ayrıca bu dergileri çıkaran akademisyenlerin daha kolay kontrol edebilecekleri Türkçe varken yabancı dillere sıcak bakmamaları da sınırlamalarda belli bir rol oynamaktadır. Örnek olarak aynı sahada olmakla birlikte batı dillerine daha aşina editörlerce yayımlanan *Milli Folklor*, *Türk Dilleri Araştırmaları* gibi dergilerde yayın dili konusunda daha esnek davranıldığı görülmektedir. Bu da editörün iyi bildiği dillere onay verdiği, bilmediği dilleri ise yayın dilinin dışında bıraktığı gibi bir kanaat uyandırmaktadır.

Kim Hangi Dilde Yazıyor?

Eski tarihli olsun yeni tarihli olsun, Türkçe yazıların çoğu Türk bilim adamlarının kaleminden çıkmaktadır. Bunun yanında yabancı araştırmacılar Türkiye kaynaklı süreli yayınlardaki yazılarını Türkçe veya yabancı dillerde, hatta Türkçe ve yabancı dildeki versiyonları aynı dergi içinde olmak üzere yayımlayabilmektedir. Ancak yayın hayatına görece erken başlamış süreli yayınlarla daha yeni olanlarda yer alan yabancı dillerdeki yazıları kimlerin yazdığı karşılaştırılınca ortaya dikkat çekici bir gelişme çıkmaktadır. Eski tarihlilerde yabancı dillerdeki yayınlarda daha çok yabancı imzalara rastlanırken, yeni tarihlilerde yabancı dillerdeki yazıların altında daha çok Türk araştırmacıların adlarına rastlanmaktadır. Yabancı dildeki yayın sayısı artarken, yabancı araştırmacıların da Türkiye'deki yayın faaliyetlerinden çekildiği görülmektedir. Örnek olarak *TDAY-Belleten*'de Almanca yazılar 1974-1987, İngilizce yazılar ise 1979-1991 yılları arasında yoğunlaşmaktadır. Aynı derginin 1992'den sonraki sayılarında yabancı dilli yazı sayısı, ikisi Almanca, biri İngilizce olmak üzere sadece üçtür. Oysa yabancı Türkologların sayısı azalmamıştır. Bu da yabancı bilim adamlarının bu dergide yazı yayımlamakta isteksiz davrandığını, yerlilerin de, diğer branşların aksine, sadece Türkçe yazmayı tercih ettiğini göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye kaynaklı süreli yayınlarda Türk bilim adamlarının yabancı dillerdeki yazıların sayısı artarken, yabancı bilim adamlarının adları eskiye oranla daha az görülmektedir. Yabancı araştırmacıların Türkiye'deki süreli yayınlardan uzak durmalarında, dergilerin kurumsallaşmadaki sorunlara bağlı olarak yayın sürekliliğini sağlayamamaları, düşük bilimsel seviyeleri, editörlük sorunları, yıllardır çıkanların uğradıkları itibar kaybı bu geri çekilmenin nedenlerinden bazılarıdır. İyi bildiğim alanlardaki bu durumun, kanaatimce en büyük zararı; içe kapanık, alanın seçkin uzmanlarının itibar etmediği, bilimsel seviyesi düşük, uluslararası standartları tutturamayan bir yığın yayının ortaya çıkması sonucunu doğurduğu için, gene süreli yayınların kendisine olmaktadır.

Türk dili ve edebiyatının Türkiye'deki en önemli süreli yayını olarak görebileceğimiz *TDAY-Belleten*'in belli dönemlerinde yabancı araştırmacıların Türkçe, Almanca, Fransızca ve İngilizce yazılar yayımladığı, bu yazıların derginin bilimsel kalitesine çok önemli katkılar sağladığı görülmektedir. 80'li yıllardan itibaren aynı dergide yabancı dillerdeki yazı sayısının zaman zaman önceki dönemlere göre arttığını görmekteyiz. Ama bu yazıların çoğu Türk araştırmacıların Türkçe yazılarının çevirileridir. Özellikle derginin 1986 sayısı bu açıdan dikkat çekicidir. Bu sayıda yer alan toplam 16 yazıdan 8'i Türkçe, 2'si Almanca, 1'i Fransızca ve 5 tanesi de İngilizcedir; başka bir ifadeyle Türkçe ve yabancı dildeki yayınların sayısı eşittir. Ama ilgili sayıdaki makalelerin tamamı Özbekistan'da yapılan Uluslararası Sürekli Altayistik Toplantısına katılan kurum üyesi 8 bilim adamına aittir. Yabancı dildeki yazıların tamamı Türk bilim adamlarının aynı dergi içinde yayımlanan Türkçe yazılarının çevirisinden başka bir şey değildir.

Dil Tercihinde Akademik Yükseltme Ölçütlerinin Rolü

Süreli yayınların dili konusunun önemli aktörlerinden biri de süreli yayınların gerek yazar gerekse okuyucu kitlesini bünyesinde barındıran akademik kurumlardır. Akademik kurumların öğretim elemanlarının faaliyetlerini ve süreli yayınları değerlendirme ölçütleri

sürelî yayımlar için büyük önem taşımaktadır.

Akademik yükseltmelerde bir süredir yapılan her türlü akademik etkinliğe belli bir puan verme ve belli akademik kadrolara atanabilmek için bir üniversitenin ilgili kadro için uygun gördüğü puanı almış olma şartı getirilmiştir. Ama puanlamalarda, bilim dallarının özel durumları göz önünde bulundurulmamış, bazı branşlarda daha kolay yerine getirilebilen koşullar genelleştirilmiş, bu arada İngilizce dilli ülkeler tarafından hazırlanan kimi indekslerce taranan dergilerde yayın yapma daha fazla puan verilmek suretiyle özendirilmiştir. Oysa sosyal bilimler alanında, sempozyumun diğer bildirimlerinde ayrıntılı olarak ele alındığı üzere belli indekslerce taranan ve bu nedenle “A sınıfı” kabul edilen Türkiye kaynaklı sosyal bilimler dergisi yok denecek kadar azdır. Alanımla ilgili olarak yakından tanıdığım, Avrupa kaynaklı, kalitesinden hiç kimsenin şüphe duymayacağı dergiler de “itibarlı!” indekslere girmiyorlar; daha doğrusu bu dergilerin indekse girme veya girmeme gibi bir sorunu yoktur. Dolayısıyla indeks konusu daha çok İngilizce konuşan ülkelere yönlendirildiği için yayınların da İngilizce olması diğerlerine göre daha çok teşvik edilmektedir.

Üniversitelerimizin çoğunun web sayfalarında kolayca ulaşılabileceği gibi, “uluslararası” sıfatla yapılan her türlü akademik etkinlik ulusal olandan daha fazla puan getirmektedir. Aynı durum YÖK’ün doçentlik başvuru kriterleri için de geçerlidir. Örnek olarak Akdeniz Üniversitesinin puanlama sisteminde doğrudan dile dayalı bir ayırım yapılmamaktadır. Ancak *SSCI*, *SCI* vb. indekslerce taranan dergilerde yayımlanan bir yazı 40, indeksler tarafından taranmayan dergilerde basılan bir yazı ise sadece 15 puanla değerlendirilmektedir. Hacettepe Üniversitesinde de benzer bir durum vardır. İndekslerce taranan dergilerdeki bir makale 25 puan, buna karşılık indekslere girmeyen yurtiçi veya yurtdışı hakemli ve sürelî dergilerde yayımlanan makaleler için 6 puan uygun görülmektedir. İlgili indekslerce taranan *Türk Psikoloji Dergisi*’nde, Türkçe yazılar yayımlanmaktadır. Ama indekslerce taranan Türkiye kaynaklı başka sosyal bilimler sürelî yayınının olmaması, dolaylı da olsa araştırmacıları Türkçe dışında bir dille yazmaya ve mümkünse yazılarını yurtdışında yayımlamaya teşvik etmektedir. Ayrıca bu indekslerde İngilizcenin ağırlığı olduğundan Türkiye kaynaklı yeni sürelî yayımlar, bir gün bu indekslerce taranabilme beklentisiyle İngilizceye önem vermektedirler. Gerçekten de bir gün bir sürelî yayın ilgili indekslere girmeyi başarabilirse, bu onun, yüksek bilimsel seviyesini garanti etmese de, hiç şüphesiz Türkiye’nin en itibarlı sürelî yayını olmasına yetecektir.

İlgili indekslere giren dergilere yazıların çok daha seçilerek alındığı, dolayısıyla bu indekslerce taranan dergilerin bilimsel seviyesinin daha yüksek olduğu gibi bir görüş ileri sürülerek, indeks bağımlılığı savunulabilir. Ancak yayının değil, doğrudan yayının dilinin değerlendirildiğini gösteren uygulamalar da görülmektedir. İngilizce bir yazının indekslere girme ihtimali gerçekten de indekslerin yapıları gereği, Türkçe bir yazıya göre daha yüksektir. Bu nedenle indekslere girmiş Türkçe bir yazı, daha zor bir iş başarıldığı için ödüllendirilmeyi daha fazla hak eder. Ama üniversitelerimizin beklentilerinde tersi söz konusudur. Örnek olarak internette ulaşılabilen akademik yükseltme kriterlerine göre Ankara Üniversitesi uluslararası indekslere giren tam metinli makaleye yabancı dilde olursa 15, Türkçe olursa 10, uluslararası indekslere girmeyen tam metinli makalelere yabancı dildeyse 10, Türkçe olursa 8 puanı uygun görmektedir. Diğer üniversitelerimizde de benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Mesela Mersin Üniversitesi hakemli dergilerde yayımlanan araştırma makalesine yabancı dilde olursa 20, Türkçe olursa 15; derleme, vaka takdimi, editöre mektup vb. yabancı dilde olursa 13, Türkçe olursa 12 puan, Osmangazi Üniversitesi ulusal (!) hakemli dergilerde

yayınlanmış tam makaleye yabancı dilde olursa 3, Türkçe olursa 2 puan vermektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi değerlendirme, yayının bilimsel kalitesine değil, doğrudan diline yöneliktir. Aynı yayın içindeki iki yazıdan, indekslere girmeleri durumunda bile Türkçe olana daha az puan verilmesinin açıklanabilir hiç bir tarafı yoktur. Kaldı ki tecrübelerim, yabancı dilde okumakla yabancı dilde bilimsel makale yazmanın çok farklı şeyler olduğunu gösterdiği gibi, *bilig* dergisine gelen İngilizce yazılara hakemlerimizin getirdiği eleştirilerin başında da makalelerin İngilizcilerinin kötü olması gelmektedir.

Yukarıda da işaret edildiği gibi YÖK'ün veya üniversitelerin akademik ölçütleri ister istemez süreli yayınların ve yazarların dil tercihlerini de etkilemektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi, ister indekse girsin ister girmesin aynı süreli yayın içerisinde basılan yazılarda Türkçe lehine ölçütler yokken, Türkçe aleyhine ölçütlere rastlanmaktadır. Yazın kalitesine değil de yabancı dilde olmasına daha fazla puan verilmesi, hem Türkçe hem yabancı dilde de yazabilenleri yabancı dilde yazmaya teşvik eden bir unsurdur.

YÖK'ün doçentlik başvuru koşulları arasında “İlgili alanda önde gelen ülkelerin hakemli bilimsel/mesleki dergilerinde yayımlanmış tam makale”, “İlgili alanda önde gelen uluslararası yayınevleri tarafından yayımlanan kitap” Bazı üniversitelerimizin (Ege, Gaziantep, Fatih, İstanbul Kültür vs.) akademik yükseltme ölçütleri arasında “... kapsamı dışındaki ilgili alanda önde gelen ülkelerin hakemli bilimsel/mesleki dergilerinde yayımlanmış” gibi açık olmayan ifadeler de rastlanmaktadır. Türkiye'nin herhangi bir alanda, mesela Türk Dili ve Edebiyatı alanında “önde gelen ülke” olarak görülüp Türkçe yazılara, hakemli ulusal dergilerde yayınlanan makalelerden daha fazla puan verilip verilmeyeceği konusunda ise herhangi bir bilgi yoktur. Ayrıca burada “önde gelen”le sadece yurtdışının kastediliyor olması da mümkündür.

Akademik hayatın belli aşamasında takılıp kalmış bir yığın akademisyenin önündeki en önemli engel, yabancı dildir. Prensip olarak bir araştırmacının çalıştığı konuyla ilgili olarak kendisini bir adım ileriye götürecektir, en azından uluslararası geçerliliği olan dillerde çıkmış yayınları kullanması beklenirse de Türkiye'deki bilim hayatında bu alışkanlığın pek yaygın olduğunu söyleyemeyiz. Bu nedenle Türkiye'de yabancı dillerde yapılmış yayınların etkinliği, Türkçe olanlara göre daha az olabilmektedir. Bu da yabancı dilde yayın yapmayı teşvik etmenin ciddi çelişkilerinden birisini oluşturmaktadır.

Yazar Kaynaklı Dil Tercih

Süreli yayınların koyduğu ölçütlerden veya akademik kurumların kriterlerinden kaynaklanan dil tercihleri yanında, yazar kaynaklı dil tercihlerden de söz etmemiz gerekir. Süreli yayınlarda yazmak suretiyle meslektaşlarıyla çalışmalarının sonuçlarını paylaşmak isteyen bir araştırmacı, birden çok dilde yazabiliyorsa hangi dilde yazacağına karar vermek durumundadır. Burada kendisini hangi dilde daha rahat ifade ediyorsa o dili tercih etmesi beklenir. Ama bunun yanında araştırdığı konu, yazının yayımlanacağı yer, ulaşmak istediği hedef kitle, dillerin sahip olduğu sosyal prestij veya akademik itibar, yazarın dünya görüşü, dil hakkındaki genel yaklaşımı vb. bir yığın neden yazarın dil tercihinin etkilemektedir. Örnek olarak, bir yazının tek dilli bir süreli yayında yayımlanmak istenmesi durumunda, dil tercihi kendiliğinden belirlenmiş olacaktır. Yazarın daha çok Türkiye'deki okuyucuya ulaşmak istemesi durumunda dil tercihi Türkçe olacaktır. Ancak günümüzde, dünyanın değişik

yerlerindeki bilim adamları benzer konularda bilgi üretmekte, araştırmalarında başka ülkelerdeki benzer konularda üretilmiş bilgi ve malzemelerden de yararlanmaktadırlar. Bu nedenle iyi bir çalışmanın sonuçlarını, Türkçe bilmeyenlerin de kullanabileceği bir dilde ve formatta sunmak gerekir. Bunu yaparken günümüzde akla gelen ilk dil İngilizcedir. Türkiye’de çalışan araştırmacıların Türkiye’de çıkan dergilerde yabancı dilde yayın yapmalarının önemli nedenlerinden biri budur. Ayrıca yabancı dilde yayın yapmanın akademik puanı ve sosyal prestijinin daha yüksek olması da, Türk araştırmacıları yabancı dilde yazı yazmaya iten nedenler arasındadır.

Dil Kullanımıyla İlgili Sorunlar

Hangi dilde yazılırsa yazılsın, bir bilimsel çalışmanın olmazsa olmaz şartlarının başında, imla yanlışları, cümle düşüklükleri, kendi içinde çelişkiler, tekrarlar, fazlalıklar ve benzeri kusurlardan arınmış, hatasız bir dil kullanımı; okunabilir ve akademik bir üslup gelir. Bir yazının makbul sayılmasının bu birinci şartı, yazının okuyucu tarafından doğru şekilde anlaşılması için vazgeçilmez olduğu kadar, yazarın titizliği hakkında ip uçları verdiği için de önemlidir. Bir edebi metinde çağrışım zenginliği olumlu bir özellik olabilir; ama bilimsel bir yazıda bunun tersi söz konusudur; bilimsel yazıdaki cümleler alabildiğine açık, farklı çağrışmalara ve okumalara mümkün olduğunca kapalı olmalıdır. Bu nedenle yazıda sanatkarane değil, yazarın söylemek istediklerini en açık biçimde ifade eden bir dil kullanımı beklenir. Ne var ki Türkiye’deki süreli yayınlar, tam da dili iyi kullanması beklenen alan dergileri başta olmak üzere, büyük bir savrukluğ sergiler. Araştırmacının kendi yazısındaki dil kusurlarına karşı duyarsızlaşması, yanlışları bilgisayar ekranında veya acele okumalarda görememesi, yazıların aceleye getirilmesi, son okumanın yazarca yapılmaması, okuma ve yazma alışkanlığının yeterince gelişmemiş olması, bilimsel üsluba hakim olmama, yazım kurallarını bilmeme, hakemlik ve editörlüğün iyi işlemediği, diskette ve elektronik yolla gelen yazıları son biçim olarak değerlendirme eğilimi, baskıda aceleci davranılması, süreli yayınların dil kullanımı konusunda vazgeçilmez standartlarının eksikliği gibi bir yığın neden bu savrukluğta önemli rol oynar. Anlaşılmaz cümlelere tam da standart oluşturması gereken yayınlarda rastlanması, amatör ruhla çıkarılanlarda da özensizliğin normal karşılanması sonucunu doğurmaktadır. Eser merkezli bilimsel eleştiri alışkanlığının gelişmemiş olması, müsvedde halinde yayımlanan yazıların hoş görülmesi sonucunu doğurmaktadır.

Günümüzde yazıların elektronik ortamda hazırlanarak süreli yayınlara teslim edilmesi, tersi düşünülemez bir beklenti haline gelmiştir. Gelen yazıları yeniden dizecek dergi bulmak bugün alışılmış bir şey değildir. Oysa yazarın dizilmiş olarak diskette veya başka bir yolla ulaştırdığı yazıyı olduğu gibi yayımlamak büyük pişmanlıklar doğurabilmektedir. Yazarın, görüş almak üzere gönderdiği metin dergiye girebilmekte veya yazarlar bilgisayarlarındaki eski bir nüshayı son biçim diye yanlışlıkla gönderebilmektedir. Özellikle acele istenen yazılarda bu tür iş kazalarına rastlanmaktadır. Ama yazarın ve editörün bütün özenine rağmen, bilgisayarlar da zaman zaman çeşitli sorunlar yaratabilmekte, örnek olarak dille ilgili yazılarda çok önemli olan özel işaretler kaybolmakta, böylece ortaya anlaşılmaz, faydasız ve gereksiz metinler çıkabilmektedir.

Yazıların dilinin Türkçe olması durumunda, örnek olarak dil ve edebiyat araştırmalarında, Türkçe açısından çok önemli bir husus daha söz konusudur. Türkiye Türkolojisi bilindiği üzere metin neşrinde veluddur. Ama metni dil veya edebiyat malzemesi olarak bilimsel yöntemlerle incelemek söz konusu olduğu zaman zorlanılmaktadır. Hakemli dergilerde yayımlanan makalelerin bile bir kısmı neredeyse kısa bir girişten sonra gelen

başlıklardan ve örneklerden oluşmaktadır. Okuyucunun bu örnekleri ne yapacağı, nasıl yorumlayacağı ise meçhuldür. Oysa yazarın asıl katkısı verilen örneklerin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda açık bir dille okuyucuya yardımcı olmak, bunun için de örnekleri yorumlamak olmalıdır.

Bir başka sorun da, işaret edildiği gibi yazarların kendi yazılarının baskıya girecek biçimlerini görmemeleri, tashihini yapmamalarıdır. Takip ettiğim ve yazılarımın yayımlandığı Türkiye kaynaklı hiç bir süreli yayında, yayımlanacak yazının son şeklinin yazara gönderildiği bir sisteme rastlamadım. Hakemli dergilerde hakemlerden yazının dilinin yayımlanabilecek seviyede olup olmadığını değerlendirmeleri istenmekte, çoğu zaman hakemler yazıların diliyle ilgili sorunlara işaret etmektedirler. Dili düzeltilemeyecek kadar kötü olduğu için reddedilen yazılara da rastlanmaktadır. Basılacak yazıların son okumaları ayrıca yayın kurulu üyeleri veya varsa süreli yayın çalışanlarınca yapılmaktadır. Ancak bu tür bir tashih mekanizması hatasız yayınlar için yeterli değildir. Dille ilgili sorunlar yazardan başkasının düzeltilemeyeceği kadar karmaşık olabileceği gibi, yazı yazan herkesin malumu olduğu üzere, metinde uygun düşmeyen bir öge değiştirildiğinde başka öğelerin de değiştirilmesi gerekebilmekte, bu arada ikincil olarak değişecekler kolayca gözden kaçabilmektedir. Yayımlanmak için gönderilen yazıların dili henüz basılacak kadar işlenmemiş olabilmektedir. Yazarlar makaledeki eksiklerini baskıya girinceye kadar tamamlayabileceklerini düşünebilmektedirler. Oysa yayımlanmak üzere süreli yayına gelen bir yazı editör ve hakem açısından son şekildir, daha doğrusu öyle olmalıdır.

Yazının yabancı dilli olması halinde durum daha da vahimdir. Türkiye'deki süreli yayınlarda yer alan yabancı dilli yazılar işaret edildiği üzere ya yabancı araştırmacılar veya yurtdışında eğitim almış olan Türkiyeli bilim adamları tarafından yazılmakta ya da çeviri yoluyla ortaya çıkmaktadırlar. Tecrübelerim bana, her durumda araştırmanın son halini, ilgili dili anadili olarak konuşan birinin mutlaka okuması gerektiğini göstermiştir. Başka ülkelerdeki Türkoloji dergileri yazardan bunu sağlamasını beklemektedir. Çünkü ne kadar hakim olunursa olunsun, yabancı dildeki yazılarda, ana dildekilerde de görüldüğü üzere, gözden kaçan hususlar olabilmektedir. Çeviri yazılarda ise, çevirmenin iki dildeki terminolojiyi bilmemesi, bilimsel üslubu tanımaması, çevirinin aceleye gelmesi gibi bir yığın olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda ilgili yabancı dili ana dili olarak konuşanlarca anlaşılmaz metinler ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca yabancı dildeki yazıların editörlüğünü yapabilecek, yazarın gözünden kaçanları görüp öneride bulunacak editör bulmak da kolay değildir. Sonuç olarak yabancı dilde olduğu için dergiye itibar kazandıracağı düşünülen, Türkçesinden daha fazla itibara ve puan getirme potansiyeline sahip bir yazı, süreli yayının ve yazarın olan itibarını da alıp götürebilmektedir. Yayın hayatına yeni başlayan iddialı bir dergide çıkmış yazısının, her tarafını karaladığı ayrı basımlarını büyük bir üzüntüyle gösterip, bu yayının ne kendinin ne de okuyucunun işine yarayacağını, o güne kadar Türkiye'deki yazılarına verdiği emeklerinin boşa gittiğini söyleyip Türkiye'de yayın yapmayı bırakan yabancı otoriteleri yakından tanımaktayım.

Sonuç

Türk sosyal bilimcileri ve sosyal bilimlerde dergi yayımlayanlar, dil tercihi açısından, yetenekleri, vicdanları ve üniversitelerin kendilerinden beklentileri arasında sıkışmış görünmektedirler. Yabancı dilde yayın yapılması yönündeki her türlü özendirmeye rağmen,

sosyal bilimlerdeki süreli yayınlarda Türkçe hakim dil durumundadır. Batı dilleri arasında İngilizce yazıların sayısı artmaktadır. Türkçe yazılarda olduğu gibi yabancı dildeki yayınlarda da Türk araştırmacıların imzaları daha fazladır. Özellikle İngilizce yazarların oranı yukarıda bir bölümüne değinilmiş olan nedenlere bağlı olarak artarken, diğer taraftan yabancı dillere kapılarını kapayan süreli yayınlar da görülmektedir. Ülke olarak kimler tarafından, hangi dilde yazılmış yazılara ne oranda yer verileceğinin belirtildiği dergilere ise dikkat çekici bir yabancı dilli yazı akışı söz konusu değildir.

Hem Türkçe hem de yabancı dilli yazılarda çeşitli savrukluklar görülebilmektedir. Yabancı dildeki yayınlar daha prestijli olmakla birlikte yayımlanmaları daha çok dikkat gerektirmektedir. Türkiye’de sosyal bilimlerde süreli yayınların sorumluluğunu taşıyanlar, bir yandan yazıların dil bakımından yayınlanabilir olmalarını sağlama, diğer yandan yabancı uzmanları Türkiye’de yayın yapmaya ikna etme sorunuyla karşı karşıyadırlar.

Bazı akademik kurumlar yazının bilimsel içeriğini değil, yazıldığı dili değerlendirmeye almakta, aynı süreli yayındaki yazılardan yabancı dilli olanlara daha fazla itibar etmektedir. Ama Türkçe yayınlar da en az yabancı dildekiler kadar ilgiyi ve özendirmeyi hak eder durumdadır. Yayının dilini değil kalitesini değerlendirecek bir mekanizma gereklidir. Sonuçta, bir toplumda bilim dili olarak moda olan diller zamanla yerlerini başka dillere bırakabilmekte, ana dili konuşurlarının elinde ancak kendi dillerinde yazılmış metinler kalmaktadır. Türk dili tarihi bunun örnekleriyle doludur. Devlet dili, bilim dili, halk dili, edebiyat dili uyumsuzluğu konusunda küçümsenemeyecek bir tecrübeye sahip oldukları için Türkçe konuşurları bunun sonuçlarını çok iyi bilecek ve değerlendirecek durumdadır.

Kaynaklar

- Ammon, Ulrich (1998). *Ist Deutsch noch internationale Wissenschaftssprache? Englisch auch für die Lehre an den deutschsprachigen Hochschulen*. Berlin: de Gruyter
- Crystal, David (1995). *Die Cambridge Enzyklopädie der Sprache*. Frankfurt/New York: Campus.
- Sertkaya, Osman Fikri (1973). “Türk Dili ve Edebiyatı Dergisinin I.-XX. Ciltlerinin İndeksi.” *İÜ, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XX*, 201-212.
- Zülfikar, Hamza (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: TDK.